

Yhteiskuntaopin oppiaineesta ja käsitteistä

Yhteiskuntaopin oppiaine koostuu eri näkökulmista yhteiskuntaan. Tästä syystä oppiaineen sisällöt ja päättöarvioinnin taitotavoitteet menevät osittain toistensa kanssa päällekkäin. Kun harjoitetaan vaikkapa taitotavoitetta T6 – *erilaisten arvojen, näkökulmien ja tarkoitusperien hahmottamista* – tulee väistämättä käsiteltyä myös taitotavoitetta T7 eli *keskustelua rakentavasti eri mielipiteistä*.

Yhteiskuntaopin opiskelu on hyvä aloittaa oppilaiden kanssa pohtimalla, mitä yhteiskunnalla tarkoitetaan. Alakoulun yhteiskuntaopissa myös esimerkkien löytäminen käytännön elämästä ja arjesta auttaa oppilaita ymmärtämään kokonaisuutta paremmin. Käsiteltäessä vaikuttamisen keinoja yhteiskunnassa oppilaille on hyvä antaa esimerkkejä vaikkapa oppilaskunnan toiminnasta omassa koulussa.

On myös huomioitava, että eri kunnissa yhteiskuntaopin opetusta on vuosiluokkaistettu hyvinkin monella eri tavalla. Joissain kunnissa yhteiskuntaopin opiskelu alkaa jo 4. vuosiluokalla, toisissa ainetta opiskellaan 5. ja 6. luokalla. *Yhteiskuntaopin sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain 3–6 kohdennettuihin tavoitteisiin. Lukuvuosiarviointi 6. luokalla perustuu paikallisessa opetussuunnitelmassa kyseiselle vuosiluokalle kohdennettuihin oppiaineen opetuksen tavoitteisiin.*

Yhteiskuntaoppia opiskellaan yläkoulussa 3 vvt. Tällöin näkökulmia alakoulussa opiskeltuihin asioihin syvennetään ja niiden määrä myös lisääntyy. Kärjistäen voidaan sanoa, ettei alakoulun 4.-luokkalaisten tarvitse vielä tietää, miten pääministerin ja presidentin valtaoikeudet eroavat toisistaan. Oleellisempaa on, että oppilas ymmärtää, että yhteiskunnassa on olemassa valtaa, joka on jaettu eri toimijoiden kesken. Kuten kohdassa T2 sanotaan, tarkoitus on, että *oppilas kiinnostuu ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana*.

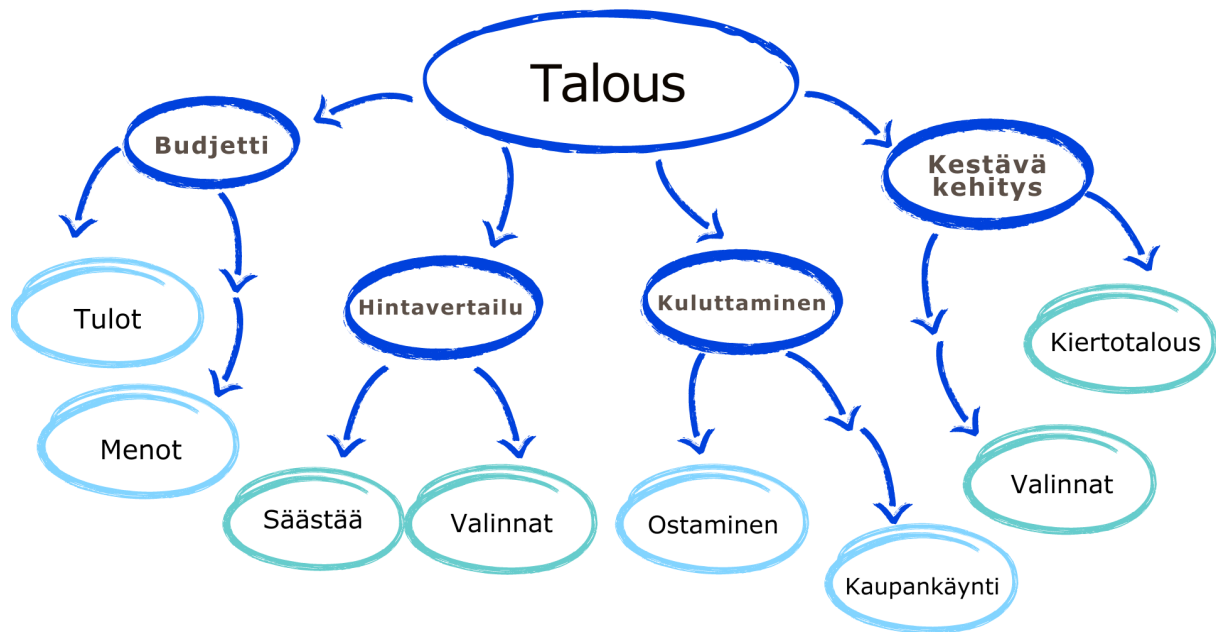
Yhteiskuntaopissa on paljon käsitteitä. Ne ovat alakoululaiselle vaikeita ymmärtää ja menevät helposti myös toistensa kanssa sekaisin. Yhteiskuntaopin käsitteiden ymmärryksen taso kasvaa sitä enemmän, mitä oppilas itse osallistuu yhteiskunnan toimintaan, ja abstrakti käsite konkretisoituu osaksi omaa elämää (esim. kokemus vaaleista ja äänestämisestä).

Käsitteitä onkin **hyvä käydä läpi ennen jokaisen arvioitavan kokonaisuuden aloittamista**. Käsitteitä voi harjoitella oppitunneilla yhdessä eri tavoin. Jokainen opettaja varmasti tietää itselleen ja oppilailleen sopivan tavan käsitellä käsitteitä. Hyvä tapa on lukea oppikirjan kappale läpi ja **poimia kappaleesta ensimmäisellä kerralla vaikeat käsitteet** yhdessä. Tämän jälkeen oppilaat voivat itse selvittää esimerkiksi **sanaston avulla**, mitä heille vaikeat käsitteet tarkoittavat. Tämän jälkeen he voivat parin kanssa käydä läpi sanalistat ja selittää toinen toisilleen, mitä vaikeat sanat tarkoittavat (vrt. **Alias-peli**).

Vaikeista sanoista voi tehdä myös **piilosanoja tai ristikoita**. Kivan **kisailun** saa aikaiseksi myös sillä, että oppilaat etsivät mahdollisimman nopeasti tärkeitä käsitteitä uudesta tekstistä,

esimerkiksi niin, että opettaja sanoo käsitteen ja oppilaiden on mahdollisimman nopeasti löydettävä sana kirjan tekstistä. Myös ikivanha **hirsipuuleikki** toimii käsitteiden kanssa.

Hieman haastavampi työtapo käsitteiden kanssa (soveltuu 6.-luokkalaisille) on tehdä käsitteistä **käsitekartta**. Käsitekarttatyöskentelyssä oppilaan pitää löytää ensin ns. yläkäsite ja linkittää sitten toisiinsa liittyvät käsitteet yhteen (miten käsitteet liittyvät toisiinsa).

Lataa yllä oleva kuva pdf-tiedostona [tästä](#).

Myös **käsiteparitehtävä** on haastava ja ylöspäin eriyttävä. Siinä otetaan kaksi käsitettä, jotka oppilaan pitää ensin osata selittää. Tämän lisäksi hänen pitää osata selittää, miten käsitteet liittyvät toisiinsa.

Seuraavassa on listattu yhteiskuntaopin opetussuunnitelman taitotavoitteisiin liittyviä tärkeitä käsitteitä, jotka oppilaan olisi hyvä hallita oman ikätasonsa mukaisesti. Lista ei ole kaikenkattava tai normittava.

T3

Yhteisten sääntöjen, ihmisoikeuksien ja tasa-arvon periaatteet

yksilö, yhteiskunta, yhteisö
kansalaisuus
kansalaisyhteiskunta
demokratia

oikeudet ja velvollisuudet Suomessa
perustuslaki
ihmisoikeudet
ihmisoikeuksien julistus
tasa-arvo

oikeusjärjestelmä, oikeusvaltio
laki, normi
rikos
rangaistus, tuomio

päätöksenteko
mielipide
vaalit
äänestäminen
oppilaskunta
yhdistys
kansalaisjärjestö

T4

Median rooli

media
tiedonvälitys
sosiaalinen media, some

uutinen
mielipidekirjoitus
blogi
TikTok-video
Youtube-video
podcast
suoratoisto
algoritmi

mainonta, mainokset

piilomainonta
kaupallinen yhteistyö

mediakriittinen
lööppi
klikkiotsikko
maalittaminen
fomo

T5 Työnteon ja yrittäjyyden merkitys

työ, palkkatyö
yrittäjyys
yritykset
yritysmuodot
sisäinen yrittäjyys

hyvinvointivaltio
talous
kotitalous
verotus

köyhyys
tuloerot

T6 Erilaisten arvojen, näkökulmien ja tarkoitusperien hahmottaminen
--

arvo
näkökulma
tarkoituserä
vaikuttaminen
tieto

kriittisyys
vertailla, vertailu
maalittaminen
mielipide
sananvapaus

T7

Demokraattisen vaikuttamisen perustaitojen sekä yhteisössä toimimisen tietojen ja taitojen soveltaminen käytännössä

demokratia
keskustelu
perustelu
ottaa kantaa
päättös
enemmistö, vähemmistö
kompromissi

vaikuttaminen ja sen eri keinot
äänestäminen
lobbaus
mielipidekirjoitus
mielenosoitus
adressi
kampanja
vaalit
somevaikuttaminen

kansalaistottelemattomuus
rikollinen toiminta, esim.korruptio, uhkailu, kiristys, vahingoittaminen

päätöksenteko: eduskunta, hallitus, presidentti
= *Kuka Suomessa päättää ja mistä?*

T8

Rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteiden soveltaminen

talous
euro
raha
debit, credit
Mobile Pay
budjetti
tulot, menot
säästää, säästö
verotus
prosentti
omistaminen, omaisuus, varallisuus

kuluttaminen
hinta
hintavertailu
kauppa, kaupankäynti, verkkokauppa
ostaa, myydä
ostaminen
tuote, hyödyke
palvelut

kestävä kehitys
kiertotalous
kierrättäminen
kulutusvalinnat

T9 Osallistuminen ja mediataidot

tietoturva
median turvallinen käyttö
median erilaiset käyttötavat

ikäraja
tekijänoikeudet
ruutuaika